

Frelsesarmeen, misjon og misjonærene

Bente Strømner Gundersen

*(F. 1968). Hamar lærerskole 1989, master i kristendom 2006.
Leder for Frelsesarmeens forvaltningsavdeling; mellom 2006-
2014 i internasjonal tjeneste for Frelsesarmeen i Zambia,
Den demokratiske republikken Kongo og Rwanda.*

7

Abstract

The Salvation Army, mission and missionaries

The article gives a short presentation of the theology and perspectives foundational to The Salvation Army's missionary/missiological praxis. The mission of proclaiming the gospel, the ushering in of the kingdom of God, and salvation for all as the overriding motivation and definition are identified as important perspectives. Four principles or approaches to mission/missionary work are described, these are: evangelising, cultural adaptation, self-financing and self-propagation. In conclusion a short explanation of the Salvation Army's use or of the word missionary as well as a look at future challenges.

Søkeord: Frelsesarmeen – misjonærer – misjonsteologi – missiologi.

Innledning

Når Frelsesarmeen (FA) forteller sin egen historie om vekst og utbredelse, deles den ikke i en historie om «hjemmemisjon» og «utemisjon», men fortelles som én historie om én Frelsesarmé, der arbeidet vokser og finner fotfeste på nye steder og i nye land. Det var ingen prinsipiell forskjell mellom å starte i en ny by, i et naboland eller i et tradisjonelt «hedningeland». Det handlet bare om at evangeliet skulle forkynnes og nå alle, uansett hvem de var eller hvor de bodde.

Det er skrevet mye om FAs historie, både «internt» og faglig om oppstarten og utbredelsen av arbeidet i forskjellige land,¹ men det er ikke skrevet mye om William Booths (1829-1912) eller Frelsesarmeens misjonsforståelse og prinsipper generelt. Heller ikke i akademiske arbeider om William Booth, om Frelsesarmeens utbredelse eller dens teologi er det skrevet mye om hva som er det bærende eller prinsipielle i bevegelsens misjonstenkning. En viktig bidragsyter til dette feltet i dag er Andrew M. Eason, som har skrevet flere nyere artikler som fokuserer på Frelsesarmeens missiologi og misjonstenkning.²

I denne artikkelen ønsker jeg å samle noen av de trådene som finnes og gi en kort presentasjon av teologien og prinsippene som er grunnlaget for Frelsesarmeens missiologiske praksis. Jeg vil også vise hvordan fire metodiske prinsipper har styrt Frelsesarmeens tilnærming til arbeidet i land som tradisjonelt er blitt kategorisert som «hedningeland» og «tradisjonelle» misjonsland.

Teologi og perspektiver

Når boka *Missiologi i dag* beskriver misjonsteologiens grunntrekk, bruker den tre perspektiver: det trinitariske, det ekklesiologiske og det soteriologiske.³ Kort oppsummert handler det trinitariske perspektivet om den tydelige vekten NTs misjonsbefalinger⁴ legger på den treenige Gud og den betydning det må ha for misjonsteologien: Faderen er opphav og utgangspunkt (også) for misjon, Sønnen sendes til frelse for verden – derfor blir Jesu verk tyngdepunktet i all misjon – og Den hellige ånd er den virksomme og drivende kraft i misjonen. Det ekklesiologiske perspektivet forklares ved at kirken både er utgangspunkt og mål for misjonen. De grunnleggende kjennetegnene på kirken defineres som forkynnelsen av Guds ord, dåp og nattverd og forvaltningen av disse blir dermed både viktige funksjoner og en forutsetning for å oppnå misjonens mål om kirkeplanting- og kirkevekst. Dette er en kirkedefinisjon og dermed en misjonsdefinisjon som Frelsesarmeen ikke deler.⁵ Jeg går ikke nærmere inn på denne uenigheten, men presenterer Frelsesarmeens misjonsteologiske perspektiver. Det tredje perspektivet i *Missiologi i dag* er soteriologisk, der nødvendigheten av at alle mennesker skal komme til tro og bli frelst er det sentrale, og der både gudsriketanken og det eskatologiske har plass.

For Frelsesarmeen er det tre viktige bibelske og teologiske perspektiver som er styrende for organisasjonens misjonsteologi, misjonstenkning og prinsipper. Det første er oppdraget til å forkynne evangeliet til frelse, det andre er et eskatologisk perspektiv der forkynnelsen bidrar til total omvendelse av hele verden og leder inn i et tusenårsrike, og det tredje og mest sentrale, at frelse er for alle mennesker overalt, med de konsekvenser det må få. Sammenlignet med de tre grunnperspektivene *Missiologi i dag* framholder, hører Frelsesarmeens tilnærming inn under det soteriologiske, selv om det på punkter ikke sammenfaller med Frelsesarmeens egen tenkning. Det er i Frelsesarmeen, kanskje naturlig nok, en tydelig tendens mot frelse som det mest sentrale og som tyngdepunkt i teologien. Det betyr ikke at det trinitariske perspektivet er uviktig, eller at det ikke finnes en definisjon av kirke, men at perspektivene er annerledes og har en annen teologisk ramme.

Frelsesarmeens teologi er wesleyansk i sitt opphav og grunnlaget for dogmatikken formuleres i II «articles of Faith», på norsk trosartikler, som presenteres og forklares i *Håndbok i Tros lære*.⁶ Hver artikkel og kapitlene som forklarer dem identifiserer Bibelen som kilden til kristen tro og kristen praksis, og beskriver i bibelsyn, Gud som skaper, treenigheten, Jesus Kristus, mennesket, synden og fallet, frelse, rettferdiggjørelse og forsoning, helliggjørelse, gudsriket, død, dom, evig liv og kirken. I det wesleyanske utgangspunktet for teologien finner vi røttene til en holistisk og praktisk teologi, en arminiansk frelsesforståelse og en sterk vekt på helliggjørelse. Den arminianske tilnærmingen til frelsen beskriver Tore Meistad slik:

Guds hensikt er å frelse alle mennesker («den frie nåden»; ITim 2, 4). Derfor gir Gud sin nåde til alle uten unntak («den universelle nåden»). Men det er mennesket selv som fritt avgjør om det vil ta imot frelsen eller ikke («den frie viljen»). [John] Wesley insisterer på at ingen blir frelst som ikke selv ønsker å være i Guds nærhet, men alle som søker Gud, vil finne frelsen.⁷

Kapittel 6 om forsoning i *Håndbok i Tros lære*⁸ behandler forsoningens formål, fullbyrdelse og tolkning, Kristus som korsfestet og oppstanden Herre og menneskets nye forhold til Gud, og nåden og den frie viljen. Kapitlet avsluttes med underoverskriften «Et evangelium å forkynne». Her gis både en kirkedefinisjon, og her gjøres budskapet om frelse og forsoning til et oppdrag: «Kirkens oppdrag er å dele dette budskapet om Guds raushet, erklære kraften i det, proklamere at det gjelder alle og leve ut sannheten i det. Slik blir korsets forsonende kraft en virkelighet i livet til alle som tar det imot.»⁹

Oppdrag: Forkynn evangeliet for alle

Det første perspektivet i Frelsesarmeens misjonstenkning er hentet fra misjonsbefalingen i Mark 16,15, som den tidlige Frelsesarmeen brukte som kjernevers med henblikk på oppdrag og selvforståelse. Det er mulig at valget av Markus i stedet for Matteus' versjon av misjonsbefalingen reflekterer at man prøvde å unngå at Frelsesarmeens ikke-praksis av sakramenter (spesifikt dåp her) skulle bli et tema i denne sammenhengen.¹⁰ Det er uansett tydelig at det sentrale var å «Gå ut i hele verden og forkynn evangeliet ...» (Mark 16,15), og at dette handlet om at mennesker måtte bli frelst. Dette ble understreket og utdypet gjentatte ganger i den første tiden og ble en del av identiteten og eksistensgrunnlaget for Frelsesarmeen som helhet. At oppdraget innebar et kall til handling og evangelisering og var gyldig for alle generasjoner, tydeliggjøres av Catherine Booth (1829-1890): «To the ends of the earth and to the end of the of time this commission comes down to every one of the Lord's own people.»¹¹ Også i dagens internasjonale *Mission statement* om misjonsoppdraget er forkynnelsen av evangeliet for alle en del av definisjonen og rammene for Frelsesarmeen arbeid.¹²

Gudsriket og tusenårsriket

Det andre perspektivet jeg vil trekke fram, er overbevisningen om at forkynnelsen av evangeliet for alle ville føre til en total omvendelse av hele verden og lede inn i et tusenårsrike med fred, overflod, glede og rettferdighet før Kristus ville komme igjen. Denne postmillenaristiske og eskatologiske oppfatningen var vanlig blant mange kristne i det viktorianske England og bidro også for Frelsesarmeens vedkommende sterkt til en dobbel overbevisning om at det både var grunn til optimisme og samtidig hastet med oppdraget om å nå ut. Catherine Booth var overbevist om at «seieren» ikke behøvde å være langt unna i tid, og at trofast innsats for å dele evangeliet ville påskynde Gudsrikets komme.¹³ Tusenårsriket og poengene knyttet til dette, er ikke sentralt i Frelsesarmeen i dag, men var viktig og tydelig i den første tiden. Gudsrike-perspektivet finnes og er fremdeles viktig, slik det beskrives i *Håndbok i Tros lære*, bl.a. i kapitlet «Vår oppstandne Herres rike»: «For oss er håpet om framtiden allere-

de en del av nåtiden, for Den hellige ånd gjør Kristus levende og nærværende for oss, og han gjør sitt rike til virkelighet allerede nå. Mens vi lever i denne framtiden i dag, innbyr vi andre til å få del i det samme håpet.»¹⁴

Frelse for alle

Det at evangeliet og frelsen er for alle uten unntak leder videre til det som etter min mening er det viktigste teologiske perspektivet, også for misjonstenkningen. I Frelsesarmeens lære kommer dette til uttrykk i den *Håndbok i Troslære*, der den 6. trosartikkelen, lyder «Vi tror den Herre Jesus Kristus ved sin lidelse og død har tilveiebrakt forsoning for hele verden, så alle som vil kan bli frelst»¹⁵. Understrekingen av at Guds nåde og forsoningen i Jesus er for alle og at «alle som vil ...» har en åpen invitasjon til felleskap med Gud, resulterer i en tilnærming til andre mennesker som insisterer på at det ikke er forskjell på mennesker, uansett sted, tid, situasjon, rase, kjønn eller farge. Dette punktet er viktig og sentralt også i dagens teologi og etikk i Frelsesarmeen.

Fra London til verden

Disse tre teologiske perspektivene er gjenkjennelige i historien om Frelsesarmeen, som startet i 1865 med William (1829-1912) og Catherine Booth (1829-1890), som sammen grunnla forløperen til Frelsesarmeen, The Christian Mission, blant de fattige i Øst-London. De gjorde det som et svar på et personlig kall som var dypt og varig grunnfestet i overbevisningen om at alle mennesker, og alle slags mennesker, skulle få høre og svare på Guds kall til frelse.

Synet på hvordan misjon skulle drives og hvilke prinsipper og metoder som var effektive og ga gode resultater, var i endring på slutten av 1800-tallet, da Frelsesarmeen begynte å vokse fra London og videre ut i verden. David J. Bosch skriver i sin bok *Transforming Mission* om historiske paradigmeskifter i missiologien. Han beskriver en utvikling i misjonstenkningen i løpet av 1800-tallet der pendelen svingte fra en ikke-konfesjonell til en kirke-plantende og konfesjonell tilnærming og tilbake til en mer økumenisk og trosbasert misjon mot slutten av århundret. Mange av de protestantiske misjonsorganisasjonene som ble grunnlagt på slutten av 1700- og tidlig 1800-tallet var ikke-konfesjonelle og i stor grad økumeniske. De definerte oppdraget sitt som «omvendelse av hedningene» og hadde individfokus og ikke kirkeplantingsfokus. Utover mot 1850 mente en å se at dette var ufullstendig tilnærming, som ikke ga så gode og tellbare resultater som ønsket og forventet. Virkemiddelet ble et nytt fokus på kirkeplanting, der det å starte konfesjonelle kirker på «misjonsmarken» ble den foretrukne metode. «The new slogan was the establishment of 'self-governing', 'self-supporting' and 'self-propagating' (or 'self-extending') younger churches.»¹⁶ Mot slutten av århundret svingte pendelen delvis tilbake, og vi fikk misjonsorganisasjoner som var trosbaserte, med mer individuelt fokus og drevet av frivillig engasjement og med stor overbevisning. Det var på denne tiden også kritikk av hvordan misjonærer og misjonsorganisasjoner samarbeidet med de store kolonimaktene, spesielt Storbritannia. Kritikerne mente at misjonen ble brukt til å legitimere det store sivilisasjonsprosjektet når kolonimaktene brukte misjonen som begrunnelse for å ha kolonier og for å bevise sin egen fortreffelighet som koloniherrer. De nye misjonsorganisasjonene på denne tiden var generelt lite opptatt av forskjeller i lære og kirkedefinisjoner, men ville ha et enkelt fokus på budskapet om frelse i Jesus Kristus. Dette førte også til et nytt fokus på kulturell tilpasning og offervilje hos dem som reiste ut som misjonærer.¹⁷

Fire prinsipper

Andrew M. Eason skriver om William Booth og den tidlige Frelsesarmeen at det var fire viktige prinsipper som var grunnleggende for arbeidet både i den første tiden og den videre utviklingen.¹⁸ Disse er:

1. Evangelisering [evangelising]
2. Kulturell tilpasning [cultural adaptation]
3. Egenfinansiering [self-financing]
4. Egenutbredelse [self-propagation]

Både Eason og Paul A. Rader,¹⁹ som har skrevet en av de første faglige artiklene om FAs missiologi,²⁰ bruker disse prinsippene når de beskriver misjonstenkningen og utviklingen. Prinsippene om egenfinansiering og egenutbredelse hører som nevnt til i den alminnelige misjonstenkningen på 1850-tallet, mens kulturell tilpasning er en del av den generelle tenkningen mot slutten av 1800-tallet.

Prinsipp 1: Evangelisering

Det første og tydeligste prinsippet for arbeidet var uten tvil evangelisering, forankret i oppdraget om å forkynne evangeliet. Denne overbevisningen var tydelig da Frelsesarmeen begynte å sende offiserer som misjonærer til utlandet i 1880-årene. Oppgaven var å evangelisere de såkalte «hedningene», ikke å utdanne eller sivilisere dem. Dette kommer direkte til uttrykk i *The War Cry (Krigsropet)* i 1880-årene, da arbeidet skulle begynne blant zuluene i Sør-Afrika: «We need hardly tell our soldiers and friends that we are not going to attempt anything whatever in the educational or industrial way [...] It is for their souls, and their souls only that we shall attempt to provide.»²¹ Her ser vi en tydelig forskjell fra den mer holistiske oppfatningen av arbeidet som senere utviklet seg, men på dette tidspunktet ser det ut til at evangelisering og sjelers frelse var det eneste gyldige målet for misjonsarbeid i utlandet.

Både William og Catherine Booth var kritiske til at misjon ble brukt eller utnyttet som en del av kolonimaktens sivilisasjonsprosjekt og tydelig fokusert på evangelisering som den eneste riktige tilnærmingen. En setning i det som skulle bli Catherine Booths siste offentlige tale før hun døde, viser dette: «I grant that civilisation follows in the wake of Christianity, but Christ did not come to civilise the world, but to save it and bring it back to God.»²²

Prinsipp 2: Kulturell tilpasning

Det var en tydelig uvilje mot å dele verden inn i sivilisert og usivilisert, og Paulus' Areopagos-tale (Apg 17,22-31) og Gal 3,28 ble brukt som begrunnelse for et noe uvanlig standpunkt på den tiden: at det ikke var noen forskjell på mennesker fra øst og vest, sør og nord. William Booth mente at akkurat som alle mennesker var grunnleggende både «onde og djevelske» når de var atskilt fra Gud, var alle mennesker en bror eller søster når de kom sammen i Kristus.²³ Denne forståelsen understreker den sterke overbevisningen ekteparet Booth hadde om alle menneskers mulighet til frelse. Selv om de aldri helt klarte å stoppe bruken av begrepet hedninger og språk og holdninger til tider kunne være nedlatende, er det tydelig at de hadde en tilnærming som ikke ga en privilegert posisjon til Vesten, og gjorde at de delte verden inn etter om folk var venner eller fiender av Kristus i stedet for etter rase, rikdom eller utdanning. Viljen til å tilpasse seg ulike kulturer ble et praktisk bevis på at kristendommen ikke var en del av vestlig kultur. For Frelsesarmeen var dette en naturlig konsekvens av det de oppfattet som en paulinsk tilnærming til evangeliseringsoppdraget.

Overbevisningen om at det ikke skulle skilles mellom mennesker på grunnlag av bakgrunn eller rase bidro sammen med det teologiske perspektivet frelse for alle til at kulturell tilpasning ble en foretrukket metode i arbeidet den første tiden. Tilnærmingen falt også sammen med den generelle utviklingen i tidens misjonstenkning. Frelsesarmeen hadde tilpasset seg situasjon og kultur helt fra oppstarten av den kristne misjon i London. De satte kristne tekster til populære melodier, holdt møter ute på gata der folk var, brukte drama og et språk som de fattige og arbeiderklassefolket i øst-London kunne kjenne seg igjen i. Det var en helt naturlig følge at tilpasning til lokal kultur sammen med all den kreativiteten og pragmatismen dette skapte ble viktig også da arbeidet begynte i andre land.

Starten på arbeidet i India er et eksempel på denne tilnærmingen. Det begynte da en ganske liten gruppe offiserer ledet av Frederic Booth-Tucker (1853-1929) i 1882 ble sendt for å begynne arbeidet der. Til hverdags spiste de indisk mat, kledde seg i vanlige indiske klær, fulgte lokale skikker, tok indiske navn og fikk gjennom det innpass i de ulike lokalsamfunnene, spesielt på den fattige landsbygda. I 1886 skrev William Booth til dem:

Go, my comrades, and pray and look about you, and thus acquaint yourselves with Indian modes of thought and feeling and action, and then adapt yourselves to them, so far as such adaptation shall be consistent with the doctrines of the Bible and the principles of The Army.²⁴

Kulturell tilpasning var også tydelig metode da en gruppe offiserer ble sendt ut for å begynne evangeliseringen av zuluene i Sør-Afrika sent i 1880-årene. De fikk en enkelt setning som instruks fra hovedkvarteret: «to become as natives to the natives».²⁵ Og selv om det er sannsynlig at viktoriansk beskjedenhet la noen hindringer i veien for å bruke en klesstil som var ganske sparsommelig i forhold til det de var vant til, skriver Jim Osborne (1857-1928) som var leder for gruppen: «Our chief object is to lead [the Zulus] into the light of the Gospel, and we do not interfere with any established law or custom [...] so long as it does not conflict with the spirit of the Scriptures.»²⁶

Selv om det ikke er plass til å utdype dette her, er det er interessant å legge merke til at der kjønn, rase og kultur i stor grad ikke definerte Frelsesarmeens arbeid, ser det ut til at et raseorientert fokus var gjenkjennelig hos norske misjonærer når de beskrev zuluene og deres sterke og svake sider. Kristin Fjelde Tjelle skriver i boken *Missionary Masculinity* at det under de norske misjonærenes fasinasjon over zuluenes opprinnelse lå en forestilling om en strålende fortid og samfunn, men at århundrer med hedensk påvirkning hadde ført til et sløvet og redusert folk.²⁷ Ut fra Fjeldes beskrivelse ser det også ut til at norske misjonærer og misjonselskaper møtte utfordringen som i 1880-årene kom fra de lokale afrikanske kirkene og de trosbaserte og evangeliseringsfokuserte misjonsorganisasjonene som Frelsesarmeen var en del av, med en sterk understreking av det luthersk konfesjonelle. Det refereres til en diskusjon mellom norske misjonærer der temaet var om de kunne tale i det baptist-dominerte skandinaviske kapellet i Durban, og der konklusjonen ble nei. Boken siterer fra et brev som Karl Larsen Titlestad skrev til hovedstyret i Det Norske Misjonselskap (NMS) i 1907: «Denne blandingen av dåp og diverse 'frelseskunster' som foregikk i det skandinaviske kapellet, var en slags representasjon av norske kristne. Nylig har disse folkene leid ut lokalene sine til den britiske Frelsesarmeen. Krake søker make.»²⁸

Prinsipp 3: Egenfinansiering

I den tidlige misjonstenkningen til Frelsesarmeen var det sammenheng mellom å tilpasse seg lokal kultur og en tydelig forpliktelse til å være egenfinansiert. Tanken var at en stor del av midlene som trengtes til å finansiere arbeidet, skulle komme fra egne medlemmer. Selv om egenfinansiering var prinsippet, var det i praksis vanskelig å få til, og situasjonen var oftest enda mer utfordrende utenfor Storbritannia. De fleste av

de nyomvendte, og dermed medlemmene og offiserene, kom fra fattige kår, og det var sjelden mye penger til rådighet.²⁹ Det ble aldri enkelt å få pengene til å strekke til for den voksende Frelsesarmeen, og spesielt ikke til arbeidet i stadig nye land.

William Booth var som nevnt kritisk til de tradisjonelle misjonsorganisasjonene. I tillegg til å være kritisk til prinsipper og metoder, var han også kritisk til at de ganske gode godtgjørelser til misjonærene sine.³⁰ For Frelsesarmeens offiserer var det ingen forskjell på om tjenesten var hjemme eller ute. Alle offiserer, også de som reiste til typiske misjonsland, fikk beskjed om å leve ydmykt og stole på at de ville få det de trengte for å leve fra Gud og menneskene der de bodde og arbeidet. At dette krevde store offer av dem, er ikke vanskelig å forstå, men egenfinansieringsprinsippet ble sett på som helt sentralt i arbeidet.

Prinsipp 4: Egenutbredelse

Det å få egenfinansieringen til å fungere slik at det ble en viss økonomisk uavhengighet også i de nye landene, hang nøye sammen med det siste prinsippet: egenutbredelse. Helt fra begynnelsen var det forventet at hvert enkelt medlem skulle vinne minst en person for Guds rike og Frelsesarmeen i løpet av et år og slik også bidra til medlemsvekst ved å invitere mennesker med til Frelsesarmeen. Ettersom arbeidet begynte i andre land, så det ut til at dette prinsippet var like viktig og gyldig der. Mennesker med lokal tilknytning hadde naturligvis overlegen kunnskap og kjennskap til lokal kultur og språk og var de som lettest kunne få med nye mennesker fra lokalmiljøet. Da William Booth i 1889 skrev om framtidens misjonsvirksomhet, var det en selvfølge for ham at de ideelle misjonsselskap ville «most certainly seek to raise up in every country, from the people among whom she labours, the supplies of men necessary for its conquest».³¹

Selv om det et tok tid å nå målet om egenutbredelse i de ulike landene utenfor Storbritannia, var det stor vekst og mye utvikling på det området også så tidlig som i 1880-årene. En av grunnene til det var nok at det både i India og i det mye mindre arbeidet blant zuluene i Sør-Afrika var høy grad av forpliktelse til det lokale, og at lokale folk fikk viktige roller i forkynnelse og også viktige posisjoner og lederstillinger i arbeidet generelt. I India var nesten halvparten av offiserene fra Sør-Asia på slutten av tiåret, noe prinsippet om egenutbredelse bidro til dette.

Disse fire gjenkjennelige prinsippene i Frelsesarmeens tidlige arbeid, gjaldt for arbeidet ute i «misjonsland» og for arbeidet hjemme. Det ble forklart, reflektert over og skrevet om offiserenes forpliktelser i arbeidet og til å stole på Gud for det de skulle leve av, medlemmenes ansvar for både å rekruttere nye medlemmer og bidra til økonomien, men mest av alt om det store evangeliseringsoppdraget. Evangelisering, kulturell tilpassing, egenfinansiering og egenutbredelse ble brukt i oppstarten av The Christian Mission, og de samme prinsippene ble brukt da arbeidet vokste ut i verden.

Videre vekst og forandring

Mellom 1890 og 1945 etablerte Frelsesarmeen arbeid i 65 nye land, i 1945 var antall land totalt 97. Om lag to tredeler av landene lå i det globale sør og øst, i Sør-Amerika, Afrika og Asia. Til tross for to verdenskriger og økonomisk depresjon ble disse årene den største vekstperioden i Frelsesarmeens historie, og grunnen til det fant man blant annet i prinsippene for arbeidet.

I økende grad ble det tydelig at å forkynne evangeliet ute også omfattet menneskers fysiske behov like mye som de åndelige. En økt forståelse for de vanskelige sosiale

forholdene og de systemiske årsakene som lå bak, bidro til denne utviklingen.³² Framveksten av sosialarbeidet var en refleks av den nesten altomfattende fattigdommen de møtte i landene i sør, men det også et resultat av at teologien modnet og utviklet seg til et enda mer holistisk syn på frelse. Vi har sett at William og Catherine tidlig hadde en ganske kompromissløs og spirituell tilnærming til evangelisering. Fram mot 1890 er det tydelig at teologien utvikler seg i en mer holistisk retning, og i 1889 skriver William at frelse ikke bare betyr å bli frelst fra lidelse i den kommende verden, men også i denne.

Kulturell tilpasning

Evangeliseringen ble utvidet med sosiale tiltak, men samtidig, og tydeligst i Afrika, ble den kulturelle tilpasningen langt mindre kompromissløs og svakere. Misjonsstasjonen som ble bygget i Zululand som et svar på sosiale utfordringer, ble bygget i europeisk stil, og utdanning, jordbruk og handel ble en del av oppdraget. Bortsett fra det språklige førte det til at all tilpasning nå ble fra zuluenes side, spesielt siden denne tidens offiser-misjonærer oppmuntret de nyomvendte til en mer vestlig form for livsførsel og klesstil.³³

Den kompromissløse og ekstremt asketiske livsstilen de første offiserene i India stod for, ble moderert over tid. Sult og økonomiske vanskeligheter i 1890-årene sammen med sykdom og økende misnøye blant misjonærene satte et ganske effektivt punktum for den. Offiserer fra Vesten måtte fremdeles bruke indiske uniformer, men den materielle levestandarden deres ble betydelig forbedret tidlig på 1900-tallet. Forutsigbart nok skapte dette spenninger mellom de indiske offiserene og dem som kom fra Vesten. Det ble tydelig at kulturell tilpasning ikke ble forstått på samme måte lenger og heller ikke ble oppfattet som et genuint ønske. I Japan fikk Frelsesarmeen en dårlig start da de forsøkte på å tilpasse seg japansk kultur og dagligliv. Så ille var det at virksomheten fikk betegnelsen «religion farget av galskap». Etter hvert gikk det bedre, mye på grunn av en målbevisst og begavet offiser som het Gunpei Yamamuro (1872-1940).³⁴ Han forandret publiseringspråket fra klassisk japansk, som bare en liten elite forstod, til hverdags-japansk. Han skrev selv *Vanlige folks evangelium*³⁵ og lette hele tiden etter kontaktpunkter mellom Frelsesarmeens evangeliserende tilnærming og japansk populærkultur, i litteratur, i religion og samfunnsliv. I det arbeidet åpnet det seg også muligheter for å hjelpe vestlige offiserer til å forstå folk og skikker.

Egenfinansiering

Det kostet naturligvis betydelig at arbeidet vokste så mye og til så mange land. I tillegg kom kostnadene ved nye sosiale tiltak og programmer som skoler, sykehus, redningshjem for kvinner, arbeid for hjemløse osv. På grunn av fattigdom, inflasjon og store kostnader ved å drive sykehus, skoler og andre sosiale tiltak har det i praksis vist seg veldig vanskelig å få til egenfinansiering i mange ikke-vestlige land. Situasjonen er den samme i dag. Stadig utvidelser av arbeidet betyr stadig økte krav til midler og en forsterkning av tendensen til at den største delen av finansieringen av arbeidet i sør kom fra de rikeste landene i nord. Prinsippet om egenfinansiering er fremdeles målet og praktiseres slik at alle landene deles inn etter grad av evne til egenfinansiering og bidrar til fellesskapet og mottar støtte i henhold til denne inndelingen.

Evangelisering

Å forkynne evangeliet var fremdeles det viktigste, og hverken svekket kulturell tilpasning eller store økonomiske utfordringer fikk overskygge det som alltid var før-

steprioritet, å gi alle mennesker mulighet til frelse. Alle medlemmer, både hjemme og i utlandet, var misjonærer for sitt eget folk, og denne lokale tilnærmingen fortsatte å være et tydelig og viktig prinsipp. Det finnes mange eksempler på denne lokale fra menneske-til-menneske spredning av evangeliet og FAs arbeid, både i det mer hverdagslige og i fortellinger om enkeltmennesker som fikk avgjørende betydning for at Frelsesarmeens startet arbeid i stadig nye land, 128 pr. i dag.

Egenutbredelse og lokalt lederskap

Selv om det militære og autokratiske styresettet til Frelsesarmeen ikke la opp til selvstyrende, autonome nasjonale kirker, var det meningen at egenutbredelsen skulle føre til nasjonalt lederskap i de ulike landene. I 1928 stod det i årboken «[It is a) fundamental principle that, other things being equal, positions of influence, trust, and authority shall be open alike to all races». ³⁶ Et eksempel på det er at da det ble feiret 25-års jubileum i Kina i 1941, var mer enn tre fjerdedeler av offiserene kinesiske. I Japan og i India var andelen nasjonale ledere større enn i de andre misjonsorganisasjonene som arbeidet i disse landene. Men den store andelen nasjonale offiserer syntes ikke i toppledelsen. I første halvdel av århundret var det bare mellom fem og tretten prosent av territoriale eller nasjonale ledere i sentrale lederstillinger ved Det internasjonale hovedkvarteret (IHK), fra landene i sør, og ingen fra landene i Afrika. Om dette skyldtes at utvanningen av den kulturelle tilpasningen var tydeligere i Afrika, er et interessant spørsmål å stille seg. Eason skriver: «Egenutbredelse var nok et beundringsverdig salvasjonistisk karaktertrekk, men det ble mindre tydelig ettersom en klatret opp gjennom armeens rekker.» ³⁷

Utviklingen mot en høyere andel av nasjonale eller regionale ledere skjøt fart i andre halvdel av 1900-tallet, hjulpet eller dyttet på vei av uavhengighetsbevegelsene i tidligere koloniland. På internasjonalt ledernivå varierte holdningene, noen så positivt på å forberede lokalt lederskap, andre var skeptiske til kapasiteten til lokale ledere, og andre igjen hadde en uvilje mot å gi fra seg makt og myndighet. Wilfred Kitching (1893-1977), som var general fra 1954-63, sa om denne situasjonen: «I have little sympathy with the critics who suggest that indigenous leadership is a risky thing [...] It is not the colour of a man's skin that counts, but whether he is of the right calibre for leadership.» ³⁸

Og til slutt: Misjonærene. Begrepene misjon forstått som arbeid i «misjonsland», og misjonærer har i Frelsesarmeen ikke vært forankret i teologisk eller organisatorisk forstand, men har vært brukt i en alminnelig betydning. Paul A. Rader, som arbeidet mange år i Korea og senere ble general for Frelsesarmeen, omtaler språkbruken slik:

In principle, all officers, national or expatriate, of whatever caste or social status, were regarded as equals. The Salvation Army has never deployed a mission organizationally distinct from The Salvation Army in a given region, or the Army internationally. Whatever else the Army may be, it has always been a "permanent mission to the unconverted." While there has always been a popular use of the term "missionary officer", it is technically inaccurate. ³⁹

Det vil være interessant å se nærmere på historiske kilder for å dokumentere bruken av betegnelsene bedre, men det er utenfor rekkevidden til denne artikkelen. I nyere tid (fra rundt 1980) har Frelsesarmeen valgt å kalle det som i andre organisasjoner og kirker kaller misjonærer, for «forsterkningsoffiserer» (reinforcement officers). På 2000-tallet brukes «internasjonal tjeneste» (international service) som betegnelse for dem som tjenestegjør i andre land enn sitt hjemland. Det er mulig å konkludere med at endringene reflekterer at betegnelsen misjonær ikke har vært eller er prinsipielt viktig. For Frelsesarmeen har det ikke vært nødvendig eller ønskelig å skille mellom hjemme og ute, eller misjonærer og dem som gjør tjeneste der de bor. Folk er

folk, offiserer er offiserer og forskjellige steder er bare det. Sitatet fra Rader oppsummerer dette godt, og selv om virkeligheten slett ikke alltid har nådd opp til idealet, og sikkert ikke gjør det i dag heller, er holdning og intensjon tydelig.

Utfordringer videre

De teologiske perspektivene og de fire prinsippene evangelisering, kulturell tilpasning, egenfinansiering og egenutbredelse er gjenkjennelige i Frelsesarmeens arbeid, inkludert det som kan kalles misjonsarbeid, og fortsatt en del av tenkingen i dag. Det bygger på en frelsesforståelse og en kompromissløs overbevisning om at evangeliet er for absolutt alle uavhengig av kjønn, rase, farge, geografi eller status, og at alt arbeid som gjøres, har som mål at mennesker skal oppleve et forvandlet liv og virkelighet og komme inn i felleskap med Gud.

Jeg mener at de største utfordringene for Frelsesarmeen i dag er knyttet til kulturell tilpasning og (egen)finansiering. Finansiering er en utfordring både fordi de tradisjonelt rike landene i Frelsesarmeen har nedgang i medlemmer og bruker mer av sine inntekter på seg selv, og fordi det koster forholdsvis mye mer å drive arbeid med god kvalitet. Det maner til god forvaltning, ansvarlighet i fordelingen av de midlene som finnes, og en økt bevissthet om og ansvarsfølelse for behovene til land og mennesker utenfor vårt eget.

Den kulturelle tilpasningen som prinsipp og metode har vært praktisk innrettet og ikke organisatorisk eller teologisk forankret i stor grad. Idealet og forventningen er der, den teologiske motivasjonen likeså. Likevel er tendensen også i dag at tilpasningen synes mindre nødvendig høyere opp i lederskap gjenkjennelig. Samtidig dukker det fra tid til annen opp en formening om at det finnes en Frelsesarmé-kultur som ligger over annen kultur. I dette ligger en utfordring til å arbeide organisatorisk med det å leve i og forstå andre kulturer enn sin egen, noe som inkluderer en bedre utnyttelse av den omfattende erfaringskompetanse man besitter innad, og en lederutvikling og lederidentifisering som i enda større grad tenker på tvers av kulturer. Like viktig er et neste teologisk skritt, der den mer praktiske tilnærmingen leder til et videre arbeid med kontekstuell teologi, og hva det betyr i Frelsesarmeen.

Noter

1. *Frelsesarmeens årbøker, historiske verk om Frelsesarmeen og William Booth, som for eksempel: Harold Begbie. The Life of General William Booth: The Founder of the Salvation Army, vol. 1 (New York: Macmillan 1920). St. John Ervine. God's Soldier: General William Booth, vol. 1 (New York: Macmillan 1935). Roy Hattersley, Blood and Fire: William and Catherine Booth and Their Salvation Army (New York: Doubleday 2000).*
2. Andrew M. Eason er førsteamanuensis i religion og leder for Centre for Salvation Army Studies ved Booth University College i Canada. I tillegg til artiklene det refereres til her, har han publisert følgende relevant litteratur: doktogradarbeidet *Christianity in a Colonial Age: Salvation Army Foreign Missions from Britain to India and South Africa, 1882-1929*, University of Calgary, *Women in God's Army: Gender and Equality in the Early Salvation Army*, Wilfrid Laurier University Press 2003, og medredaktør på *Boundless Salvation: The Shorter Writings of William Booth*, Peter Lang Publishing, New York 2012.
3. Berentsen, Jan- Martin, Tormod Engelsviken og Knud Jørgensen (red). *Missiologi i dag* (Oslo: Universitetsforlaget 2004), 173-185.
4. Matt 28,18. Luk 24, 47-49.
5. For mer om dette, se: *Frelsesarmeen. Frelsesarmeens svar*

på Limadokumentet (Oslo: Frelsesarmeens hovedkvarter 1984).

6. Frelsesarmeen. *Håndbok i Troselære* (Oslo: Frelsesarmeens Hovedkvarter 2013), 23.
7. Meistad, Tore. *Frelsens veg. Teologi og etikk i wesleyansk tradisjon* (Alta: Alta lærerhøgskole 1992), 77.
8. Frelsesarmeen, *Håndbok i Troselære*, 152-157.
9. Frelsesarmeen, *Håndbok i Troselære*, 157.
10. For mer om Frelsesarmeens sakramentsyn, se Marit Skartveits artikkel i dette nummeret.
11. Eason, Andrew M. "Supporter of World Missions" i Andrew M. Eason & Roger Green (eds.) *Settled Views. The Shorter Writings of Catherine Booth* (London: Lexington Books 2017), 211.
12. Frelsesarmeen er en internasjonal evangelisk bevegelse og en del av den universelle kristne kirke. Budskapet bygger på Bibelen. Tjenesten er motivert av kjærligheten til Gud. Oppdraget er å forkynne Jesu Kristi evangelium og i hans navn møte menneskelige behov uten diskriminering. http://www.frelsesarmeen.no/no/om_oss/tra_+_verdier/#content
13. Eason, *Supporter of World Missions*, 217.
14. Frelsesarmeen, *Håndbok i Troselære*, 257.
15. Frelsesarmeen, *Håndbok i Troselære*, 16.
16. Bosch, David J. *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission* (New York: Orbis books 1991), 331.
17. Bosch, *Transforming Mission*, 330-333.
18. Eason, "Go into all the world" i Denis Metrusterly (ed.) *Saved, Sanctified and Serving, Perspectives on Salvation Army Theology and Practice* (Paternoster Theological Monographs 2016, e-bok/Kobo. Part 3, første artikkel.I
19. Paul A. Rader, amerikansk offiser og general (toppleder for Frelsesarmeen på verdensplan) 1994-1999; tjenestegjorde også i Korea i til sammen 22 år.
20. Rader, Paul A. "The Salvation Army and Missiology." *Word and Deed* May 2001, 7.
21. Eason, *Go into all the world*, 2.
22. Eason, *Supporter of world missions*, 237.
23. *The War Cry*, January 31, 1885, sitert i Eason, Andrew M. "The Strategy of a Missionary Evangelist: How William Booth Shaped the Salvation Army's Earliest Work at Home and Abroad." *International Bulletin of Missionary Research* 38, no. 4 (2014): 183-186. <http://www.internationalbulletin.org/issues/2014-04/2014-04-183-eason.html>.
24. Rader, *The Salvation Army and missiology*, 8.
25. "Zulu Jim. Major Jim Osborne." *All the World* 18, 3 (March 1897): 104-105, sitert i Eason, *Go into all the worlds* 2 (i artikkelen).
26. Jim Osborn i brev til sine støttespillere, sitert i Eason, *Go into all the world*, 4.
27. Tjelde, Kristin Fjelde. *Missionary masculinity. The Norwegian Missionaries in South East Africa* (Basinstoke Hampshire: Palgrave Macmillan 2014), 89.
28. Tjelde, *Missionary masculinity*, 81, min oversettelse av sitatet fra Titlestads brev som er gjengitt på engelsk i boken.
29. Se Ola Gryttens artikkel i dette nummeret.
30. Eason, *Go into all the world*, 4.
31. Eason, *Go into all the world*, 6.
32. Eason, *Go into all the world*, 7.
33. Eason, *Go into all the world*, 8.
34. <https://salvationist.ca/files/salvationarmy/values/A-glimpse-from-the-past-Salvation.pdf>.
35. Yamamuro, Gunpei. *The Common People's Gospel* (The Salvation Army 1988).
36. Eason, *Go into all the world*, 10.
37. Eason, *Go into all the world*, 11.
38. Eason, *Go into all the world*, 12.
39. Rader, *The Salvation Army and missiology*, 10.

